

Rudá armáda a chemické válka.

Ve „Vojně a revoluci“ (kniha 2, 1932) píše Gotovcev o užití chemických bojových prostředků v budoucí válce. Jeho vývody jsou velmi zajímavé již tím, že ukazují, jak vážně se zabývá chemickou válkou rudá armáda, do nedávna tak úzce spolupracující s armádou německou.

Autor připouští užití chemických prostředků v příští válce přes všechny slavné podpisy ženevského protokolu a přes antipatii národů k těmto prostředkům prostě proto, že chemická zbraň najde, podle mínění všech zahraničních autorů, počínajíc prvním dnem války široké pole působnosti, neboť ani jeden soupeř se nezamyslí nad užitím takového prostředku, kterým se lehčeji a spolehlivěji spraví s protivníkem. Autor ukazuje na rozvoj chemické zbraně po světové válce podle pramenů hlavně německých a francouzských, pokud mají význam pro boj ve volném terénu, a činí tento závěr o zvláštностech užití chemické zbraně:

Chemická zbraň, více než jakákoliv jiná, je bojovým prostředkem vyššího velitele, počínajíc velitelem divise. Není ovšem vyloučena možnost využití chemických zbraní i velitelem pluku, ovšem jen za zvláštních okolností (široká fronta, zadní voj atd.) a po zvláštním zmocnění velitelem divise. Toto omezení v disponování chemickými zbraněmi je dáno zvláštními vlastnostmi těchto zbraní a právě pro tyto zvláštní vlastnosti jest jenom vyššímu veliteli a jeho štábu dána

*) Jinak mohlo být zamíření na hlavní bod přezkoušeno též zamířením na serii vysokých rozprasků, vystřelených vedoucí baterií nad cílem.

možnost jejich úspěšného využití. Z těchto vlastností plyne několik zásad pro užití chemické zbraně.

1. Chemická zbraň ani v jedné armádě není zbraní rozhodující. Je toliko rovnoprávnou zbraní s ostatními a slouží od začátku do konce toliko zájmům vyššího velitele. Vyšší velitelství musí určit místo v boji, kde, kdy a jak má být použito chemických bojových látek jednotlivými složkami vojsk. Nelze se spokojiti jenom určením všeobecného úkolu, nýbrž každé zbraní nutno přesně určit, jakého druhu chemických bojových látek nutno užití v té neb oné fázi boje, v tom aneb onom úseku. Tak na př. vyšší velitelství nedovolí dělostřelectvu a letectvu užití trvalých bojových plynů v boji proti nepřátelským bateriím, na které vyrazí v několika minutách tanky. Nemůže tedy určitá zbraň libovolně řešiti daný jí úkol, neboť jenom vyšší velitelství ví, nepůjdou-li v tomto směru vlastní vojska, a zda vůbec možno v určitém prostoru použití chemických bojových látek, aby to neuškodilo operaci celku. Vyšší velitel se svým štábem musí vyřešiti a přesně určit úkol jednotlivým chemickým zbraním také z toho důvodu, aby vhodným a hromadným jejich užitím ušetřil a výhodněji použil jiné zbraně, na př. pěchoty a dělostřelectva.

2. Chemická zbraň dává žádoucí výsledek jen v tom případě, bylo-li jí použito s překvapením. Překvapení možno dosáhnouti dvěma způsoby:

a) užitím chemických bojových látek hromadně tam, kde to nepřítel nejméně očekává, a takových plynů, které nepředvídal.

b) okamžitě, takřka v zlomku vteřiny způsobit takový přepad, který by katastrofálně zasáhl nepřítele na širokém prostoru a znemožnil mu ochranu ať již plynovou maskou nebo použitím ochranného oděvu.

Při užití chemických zbraní nelze mluvit o překvapení, bylo-li toto organisováno s prostředky pěšího praporu, neboť k této akci je třeba hromadného užití skupiny zbraní, buď k demonstraci nebo k potření nepřítele ve směru hlavního úsilí. Proto jen vyšší velitel může nejlépe uskupit jednotlivé chemické zbraně a usměrnit jejich činnost prostorově, časově a co do účinku tak, aby bylo dosaženo vytčeného cíle. Současná pohyblivost a rychlost účinku chemické zbraně zabezpečují tuto možnost.

3. Chemická zbraň bude míti žádoucí účinek jen v tom případě, bude-li vytvořena taková koncentrace chemických bojových látek s takovým účinkem, který odpovídá požadavkům a úmyslu velitele. Tak na př. velitel chce před útokem vyčerpat nepřítele, přinutit ho k nasazení a setrvání v plynových maskách, zbavit ho spánku a udržovat v nervovém napětí očekávání útoku. Pro tento účel může chemická zbraň vytvořiti v průběhu noci plynovou akci s nepatrnou koncentrací při spotřebě na příklad na jeden kilometr fronty za jednu minutu 8 až 10 dýmovníků, neboli okolo 3 kg prchavých bojových plynů při nepravdělných intervalech.

Nebo chce velitel před samým útokem zničiti nepřítele. V tomto případě nutno vytvořit takovou koncentraci prchavými otravnými látkami, aby jejich částičky pronikly ochrannými prostředky nepřítele. Tu bude třeba zcela jiného množství prchavých bojových plynů, v tomto případě asi 100krát více než v případě prvním v době 10 minut.

Z toho je vidět, že na zničení při užití prchavých bojových plynů je třeba jiného množství, jiné doby a jiné fáze bojové, než na pouhou neutralisaci. Data jsou normována na rychlost větru 2 m/vt a za předpokladu, že plyn pronikne do hloubky 2 km.

Někdy si zase velitel bude přát, aby byla v určitém prostoru činnost nepřítele ochromena na několik hodin. Tu je chemická zbraň odpovídna za to, aby byly rozprášeny trvalé bojové plyny tak, aby přinesly žádaný účinek. Při uvedeném požadavku vyžadují hustotu asi 7 až 10 gramů látky na $1 \text{ m}^2 = 1 \text{ q}$ na 1 ha.

Jinak je tomu, žádá-li velitel, aby určitý úsek byl takřka nepřístupný pro nepřítele nebo aby na asanaci bylo třeba více než jednoho dne. Pak nutno provést úplné zamoření terénu, což vyžaduje asi 50 až 100 g (to jest asi 5 až 10krát více) trvalých bojových plynů na 1 m^2 . Tedy opět v každém případě bude spotřeba látek jiná.

Z těchto případů plyne, že jedině vyšší velitel může určit v zájmu průběhu boje, zda je třeba neutralisovat anebo ničit nepřítele, kde, kdy a jak dlouho atd. Štáb vyššího velitele uvažuje proto s ostatními zbraněmi o úkolu daném vyšším velitelem v zájmu splnění jeho vůle.

4. Chemická zbraň působí účinně jen tehdy, užije-li se jí hromadně. Na příklad: Má-li se zastřít dymnými látkami postup nějaké jednotky nebo nějaký objekt, nutno vytvořit clonu v délce nejméně třikrát tak velké, jak jest objekt, neboť jinak byl by cíl naopak prozrazen. Také by nemělo smyslu neutralisovat jedovatými mlhami neb otravnými plyny jen nějakou malou část terénu, třeba úsek roty, a to proto, že působení plynu na tak úzké frontě upoutá okamžitě pozornost nepřítele a dá mu možnost vrhnouti síly na křídla otráveného pásma. Tak by se dosáhlo pravého opaku, neboť útočník přijde do křížové palby. Má tedy neutralisace význam jen tehdy, děje-li se na frontě alespoň 2 km. Rovněž nemá smyslu zamořit jen malou část fronty trvalými plyny, neboť nepřítel ji snadno obejde (není-li to defilé). Bylo-li by zamořené pásmo málo hluboké (jen několik desítek metrů) a málo široké (asi 200 m), nepřítel je snadno překoná jedním přískokem, i když je postřelováno. Proto je nutno vytvořit pásma v rozměrech nejméně 400 až 500 m a tak hluboká, aby nebyla jedním přískokem překonatelná.

Podobně, nedosáhneme-li u minometů ihned nutné hustoty (t. j. za 30 až 60 vteřin na 1 ha 80 až 100 min), nedosáhneme ani smrtící koncentrace a současného překvapení.

5. Užití chemických zbraní je charakterisováno velkou rozpínavostí bojových plynů, což má za následek, že velitel jakéhokoli stupně nemůže účinnost této zbraně položit na přesně ohraničené pásmo. Tak na př. otravné plyny se šíří na desítky kilometrů a zůstanou často v takových místech, kterými pak projdou vlastní vojska. Rovněž tak i dýmotvorné látky se rozšíří často do sousedních úseků a místo žádoucího užitku přinášejí často jen škodu. Také prchavé plyny, vytvořené střelbou dělostřelectva, minometů nebo leteckými pumami, nezůstanou na místě, nýbrž táhnou s proudem větru, mohou způsobiti i vlnu několik set metrů, která, zachváti-li sousední úsek, přinese více škody než užitku. Oslepování fosforovými střelami, řízené na důležité body, hlavně pozorovatelný, může podobně škodit i vlastním vojskům a často způsobit nemožnost střelby. Tato okolnost je zvláště možná u dýmových clon, vytvořených letectvem. Konečně při použití trvalých plynů zdá se, jako by bylo možno pásmo ohraničit; avšak páry těchto plynů se šíří po větru 600—1000 m za hranice zamořené pásma a zachovávají dosti hustou koncentraci.

Ze všeho toho plyne, že jednotliví velitelé vojskových těles nesmějí libovolně disponovati chemickými bojovými látkami v úseku svého praporu nebo pluku, neboť vždy bude nebezpečí, že bude zasažen souseď.

Jenom vyšší velitel, t. j. velitel samostatně operujícího celku na přiměřeně široké frontě, může a musí přesně stanovit způsob užití jednotlivých chemických zbraní vzhledem na spolupráci všech zbraní tak, aby vlastnosti užití chemických bojových látek neuškodily sousedním jednotkám. Stanoví tedy nejen čas, prostor a délku trvání, nýbrž i prostředky ve spojitosti s ostatními zbraněmi.

6. Užití chemických zbraní je přímo závislé na meteorologických podmínkách, zvláště směru, rychlosti a stálosti větru, což často způsobí buď vyloučení nebo i změnu v užití chemických bojových látek. Rychlost větru nad 5 až 6 m/sec. může zamezit užití všech chemických bojových látek kromě trvalých. Nestálost větru si často vynutí zřeknutí se užití chemických bojových látek, na př. při střelbě z plynometů, aby nebyla ohrožena vlastní vojska, kdyby se vítr obrátil.

Je třeba vždy klásti zvláštní důraz na službu meteorologickou, k níž není ještě dosud náležitě důvěry po stránce její užitečnosti. Věda pokračuje, udělá tedy i velké pokroky v meteorologii, takže předpověď počasí na den i více dní je nejen dost pravdivá, nýbrž i na několik hodin úplně přesná, což má velký význam pro vyššího velitele. Je proto třeba říci meteorologovi, co hodláme podniknouti, dříve, než použijeme jeho předpovědi. Celkem lze říci, že meteorologie pro pozemní vojsko nabude téže důležitosti jako pro letectvo. Je tedy důležité propagovat a všípiti užití meteorologie do vojska. Z toho plynou tyto poučky s hlediska meteorologie:

a) Meteorologickou zprávu bráti velmi seriosně a dověsti jí využít pro chemické zbraně, neboť jejím ignorováním mohou být způsobeny nenapravitelné škody vlastním vojskům. Je žádoucí, aby si velitelé všech stupňů zvykli hodnotit vítr a ostatní hlavní meteorologické problémy spojené s větrem jako cenné poznatky co do vlastní obrany plynové.

b) Je nutno rozhodnout, kdy má chemická zbraň být připravena k boji, avšak poslední slovo (to je začátek útoku) ponechat vyššímu veliteli, neboť jen on ze znalosti všech okolností může rozhodnouti, zda má být chemické zbraně použito, či nikoliv. Štáby a velitelé všech jednotek musí zabezpečit a jsou odpovědní za to, aby za všech okolností změna rozhodnutí vyššího velitele byla dále oznámena a dostala se včas až k výkonným orgánům.

c) Vyšší velitelství musí být vždy připraveno na to, že bude nutno z důvodů meteorologických zřici se využití chemických zbraní. Důslednost v rozhodnutí v tomto případě nemá místa. Důsledným velitelem bude jen ten, kdo vysloví i odřeknutí plynového útoku, jestliže se meteorologické podmínky tak změnily, že jsou nepříznivé. To ovšem neznamená, že velitel složí ruce v klín a neprovede útok jiným způsobem užití chemických nebo i jiných zbraní, takže musí být vždy připraven druhý plán.

7. Chemické bojové látky užití jednotlivými zbraněmi nesterpně rychle pozbývají svého účinku, což má značný vliv na jejich užití. Tak na př. při střelbě plynovým střelivem prchavými plyny, jichž užití je diktováno množstvím a rychlostí střelby, by koncentrace ztratila v 5 až 10 minutách úplně svůj účinek, kdyby nebyla udržována další střelbou. Proto při užití prchavých bojových látek za účelem neutralisačním musí velitelství říci, jak dlouho má být nutná koncentrace udržována, resp. kdy má být přerušena, aby neuškodila vlastním vojskům. Ještě jasněji to ukazuje užití trvalých bojových látek. Tu je třeba počítati s delší

dobou, t. j. s několika hodinami až dny, kdy zamořený terén mohou vlastní vojska bez nebezpečí projít. Proto velitelství, dávající rozhodnutí o zamoření, musí na prvním místě říci, kdy se má se zamořením započít a jak zajistit toto zamoření.

Jednou z hlavních povinností štábu vyššího velitele bude, koordinovat použití chemických zbraní s činností vlastních vojsk, aby bylo zabezpečeno včasné přerušení neutralisace nebo včasné započítí a ukončení zamořování terénu.

8. Zamořený terén trvalými bojovými látkami je jen tenkrát dokonale překážkou, když je současně pod postřelem kulometů nebo dělostřelectva. Nepřítel se jinak snadno k zamořenému pásmu přiblíží, stanoví jeho hranice a nerušeně a beztréstně organizuje průchod tím, že asanuje potřebný prostor. V tom případě ztratí nepřítel jen čas. Je tedy nutno zamoření spojit s organizací paleb na zamořená místa.

V odstavcích 1 až 8 jsou vycíleny základní zásady o užití chemických zbraní, které v souhrnu dokazují, že je oprávněna zásada řečená již na počátku tohoto článku, že chemická zbraň je zbraní jen vyššího velitele, počínajíc velitelem divise. Proto k studiu chemické zbraně mají býti především povoláváni vyšší velitelé a jejich štáby a ti pak teprve mají vychovávat ostatní velitele vojskových těles.

Různé vlastnosti chemických bojových látek, různorodost zbraní, jakož i okolnost, že nestačí dáti jen všeobecný úkol každé vojenské jednotce, nýbrž konkrétně stanovit způsob užití jednotlivých chemických zbraní, vyžaduje přesnosti a plánovitosti v práci.

Jest úkolem štábu vyššího velitele dopodrobna vypracovati plán užití chemických zbraní v měřítku nutném pro součinnost všech zbraní, aby odpovídala vůli velitele prostorově, časově, i co do účinku se zřetelem k racionálnímu využití všech chemických zbraní, které jsou u jednotlivých složek vojsk.

Při této velmi odpovědné práci velitele a jeho štábu, spojené ještě s četnými dalšími, neméně důležitými a složitými povinnostmi, je nevyhnutelně žádoucí pomoc náčelníka chemických zbraní. Úloha tohoto náčelníka chemických zbraní je neobyčejně důležitá, neboť chemická zbraň ve všech armádách není jen přídavkem a není službou, nýbrž druhem zbraní. Náčelník chemických vojsk přestává býti přednostou služeb, takže se stává bojovým orgánem velitele a pomocníkem štábu v organizaci a vedení chemického boje. On musí býti vyzbrojen nejen technickými znalostmi, nýbrž i takticko-operativními, musí umět správně připravit veliteli všechna data nutná k přijetí chemického řešení boje a musí býti schopen řídití výcvik a práci všech složek chemických zbraní.

Musí býti takovým velitelem, kterému velitel divise může bez obav podřídit všechny chemické jednotky. Má tedy veliké povinnosti a ohromnou odpovědnost za organizaci a provedení chemického boje. Tu je tedy nutná velmi vážná práce k dosažení kvalifikace chemického velitele nejen po stránce vědecké, ale i po stránce všeobecně taktické.

Naposled možno říci, že si všichni velitelé musí býti vědomi, že se v budoucí válce můžeme sraziti s faktem hromadného a překvapujícího použití chemických bojových látek, takže všechny složky vojsk i hluboký tyl budou nuceny často po dlouhou dobu setrvati v plynových maskách neb i v ochranných oděvech, nebo-li všichni se shledáme s fakty dlouho-trvající a mohutné neutralisace nejen fyzické, ale i psychologické.

Třeba uvážit ještě i takovou okolnost: Často, na př. před samým momentem útoku, první útočné sledy mohou se dostat neočekávaně pod mohutnou palbu tříštivým střelivem plněným trvalými plyny. Vojáci podle zápachu poznají, že jsou v yperitu, že jsou otráveni, že yperit začne účinkovat za 3 až 4 hodiny a že potom zánik je nevyhnutelný. Střela může býti milosrdná, yperit však nikoliv. Co teď? Jak v takovém případě udržet morální úroveň na takové výši, aby byl zachován útočný duch vojska a ukončen útok? Jak organisovat pomoc vojákům a velitelům a včasné vystřídání zasažených jednotek, aby bylo dosaženo rychlého spádu operací v celé hloubce útoku?

Plukovník František K r y š t o f:

Některé pomůcky k vedení palby skupiny a oddílu.

V období přibližovacího pochodu nebo ve střetném boji, kdy se situace na bojišti velmi rychle mění, nutno zpravidla velmi široce uvolnit iniciativu podřízených velitelů dělostřeleckých jednotek. Velitel skupiny a často i velitel oddílu bývá nucen omezit se na rozdělení úkolů a prostorů činnosti mezi podřízené jednotky, jež si pak samostatně volí cíle i způsob a dobu střelby na ně. Velitel skupiny a často i velitelé oddílů zasahují do provádění střelby jen tehdy, ukáže-li se toho zvláštní, mimořádná potřeba.

Jakmile se však situace začíná ustalovati, byť i jen na několik hodin, ujímají se postupně velitelé oddílů a skupin vedení palby sami, aby soustředili činnost baterií do prostorů pro pěchotu nejdůležitějších a v čase nejprůhodnějších. Velení dělostřelectva se postupně stále více centralisuje, aby se při nejmenší možné spotřebě střeliva dosáhlo největší mohutnosti účinků střelby.

Nemá-li tato centralisace velení příliš brzditi provádění paleb, nutno učiniti opatření, aby dodávání rozkazů bylo co nejkratší, aby pochopení cílů podřízenými veliteli bylo co nejrychlejší, aby cíle byly přidělovány těm jednotkám, které mohou střelbu nejrychleji provést, a aby při tom některá jednotka nebyla přespříliš přetěžována. Prvním dvěma požadavkům bude napomáhati řádně a účelně vedená evidence cílů, stále doplňovaná podle „P ř e h l e d ů z p r á v“, které vydává dělostřelecká zpravodajská služba vyšší jednotky. Každý cíl, zapsaný v seznamech, má své evidenční číslo, které podstatně zkracuje vydávané rozkazy pro střelbu a snižuje možnost nedorozumění. Ostatním dvěma požadavkům bude napomáhati z á z n a m o b o j o v é č i n n o s t i skupiny a oddílu, stále doplňovaný podle hlášení podřízených jednotek. Z tohoto záznamu možno vyčísti, která jednotka se již zastřílela na cíl nebo do jeho blízkosti, a také, jak která jednotka byla dosud zatížena a kolik spotřebovala střeliva.

Evidence cílů a přehledy zpráv. V přehledech zpráv se uveřejňují podle D-VIII-1, část VIII, čl. 55 tyto zprávy:

seznam nově zjištěných baterií a opravy (doplňky) ke zprávám o palebných postaveních již známých s připojenými náčrtý nebo leteckými snímky;

seznam cílů pro střelbu zabraňovací;

seznam jiných důležitých cílů, o kterých si dělostřelecké jednotky nemohou opatřit zprávy vlastními prostředky;